

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ВАЛОВОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДУКТУ

В термінах неокласичної теорії регіональна економіка, перш за все уявляється через валовий регіональний продукт на душу населення як показник розвитку. Його декомпозиція дозволяє визначити сектори економіки, які стають об'єктом політичного впливу і, як вважається, визначають конкурентні переваги регіону. В рамках таких уявлень необхідно, щоб відповідні механізми забезпечували ефективний зв'язок ВРП з результативними показниками секторів. На визначення якості такого зв'язку спрямована дана стаття. На основі даних 2007-2008 рр. проводиться групування регіонів та здійснюється регресійний й графічний аналіз впливу результатів діяльності промисловості, сільського господарства та зовнішньої торгівлі на темпи приросту ВРП. Прямий вплив промисловості та сільського господарства відмічено лише по тринадцяти регіонах, що увійшли до групи відносно сильних економік. З огляду на сучасні теорії інституційної економіки, ендогенного росту, знаннєвої економіки, показник ВРП на душу населення набуває децю іншого змісту разом зі зміною компонент його формування. Це має стати предметом подальших наукових пошуків у галузі вдосконалення регіональної економічної політики.

Ключові слова: регіональна економіка, фактори формування валового регіонального продукту.

В терминах неоклассической теории региональная экономика, прежде всего представляется через валовый региональный продукт на душу населения как показатель развития. Его декомпозиция позволяет определить сектора экономики, которые становятся объектом политического влияния и, как считается, определяют конкурентные преимущества региона. В рамках таких представлений необходимо, чтобы соответствующие механизмы обеспечивали эффективную связь ВРП с результативными показателями секторов. На определение качества такой связи направлена данная статья. На основе данных 2007-2008 гг. проводится группирование регионов и осуществляется регрессионный и графический анализ влияния результатов деятельности промышленности, сельского хозяйства и внешней торговли на темпы прироста ВРП. Прямое влияние промышленности и сельского хозяйства отмечено лишь по тринадцати регионам, которые вошли в группу относительно сильных экономик. Учитывая современные теории институциональной экономики, эндогенного роста, экономики знаний, показатель ВРП на душу населения приобретает вместе с изменением компонент его формирования некоторое иное содержание. Это должно стать предметом дальнейших научных поисков в области совершенствования региональной экономической политики.

Ключевые слова: региональная экономика, факторы формирования валового регионального продукта.

In terms of the neoclassical theory regional economy, first of all, is introduced through Gross Regional Product per capita as factor of growth. Its decomposition allows to define sectors of the economy, which become the object of the political influence and, as it is usually considered, define the competitive advantage of the region. Within the framework of such view it is necessary that the efficient relationship of GRP with resulting indicators of sector activity provides by corresponding mechanisms. This paper is directed on determination of such relationship quality. The influence of industry, agriculture and foreign trade performance on GRP growth rate is analyzed on the base of region grouping, regression and graphic analysis using data of 2007-2008 period. The direct influence of industry and agriculture is noted on thirteen regions only, which were included into the group for strong economy. Taking into account modern theories of institutional economics, endogenous growth, knowledge economy, GRP per capita receives certain other contents together with changes in components that shaping it. This must become subject for further research in the field of regional economic policy development.

Key words: regional economy, factors of gross regional product formation.

Постановка проблеми у загальному вигляді

Рівень розвитку країни визначається щонайменше динамікою ВВП на душу населення та глобальним індексом конкурентоспроможності. Останній, крім констатації досягнутого стану, має пряме відношення до потенціалу підтримки економічного зростання. За даними The World Factbook, станом на 19 червня 2008 р. Україна за рівнем ВВП на душу населення (3035 дол США) посідає 101 місце між Еквадором і Албанією (3212 і 2950 дол США відповідно). Росія знаходиться на 56 місці (9096 дол США), Білорусь – на 81 (4604 дол США) [1]. Доволі низька оцінка, враховуючи ресурсні можливості країни.

Не краще складається ситуація і з потенційними можливостями зростання. Так, за минулі 12 років (2008-2009 рр. порівняно з 1997 р.) Україна у світовому рейтингу конкурентоспроможності втратила 20 позицій і зараз знаходиться на 72 місці, залишаючи поперед себе Росію, Казахстан та Азербайджан (51, 68 і 69 місця відповідно). До того ж рейтинг Росії за той же період часу піднявся на 16 позицій [2, с. 33].

Важливими чинниками, що обумовлюють поточний стан соціально-економічного розвитку є, звичайно, макроекономічні. Серед них називаються: надмірна частка споживання та недостатні обсяги нагромадження в умовах нерозвиненості внутрішнього ринку, інституційна нерозвиненість фінансової системи, несприятливі умови для довгострокового інвестування, високий рівень експортної спеціалізації тощо [3]. На цьому фоні окремо можна виділити регіональний аспект причинних зв'язків. Правомочність розгляду регіональних факторів соціально-економічного розвитку країни впливає з припущення про те, що блага все ж таки створюються, а конкурентоздатність країни забезпечується на певних територіях, тому і ступінь розвитку економіки регіонів значною мірою, у тому числі й за рахунок синергетичних ефектів, визначає характер тенденцій, що спостерігаються в країні в цілому.

На регіональному рівні узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт (ВРП). Його величина у ринкових цінах визначається як сума валової доданої вартості усіх видів економічної діяльності, включаючи чисті податки на продукти [4]. Фактично показник характеризує все, що створено у регіоні протягом року. Чисельні дослідження свідчать про істотні диспропорції регіонального розвитку в Україні. За рівнем ВРП на душу населення показники по регіонах відхиляються від середньої на величину від +75,5 % (Дніпропетровська обл.) до – 38,03 % (Чернівецька обл.) – 2008 р. [5]. Крім того, мають місце значні коливання рівня показника по роках: варіація відносно середньої за період 2004-2008 рр. знаходиться в інтервалі від max – 2,80 (Тернопільська обл., 2004 р.) до min – 0,41 (Донецька обл., 2008 р.) [5]. Мова тут іде не лише і не у першу чергу про власне регіональну асиметрію. Не менш важливе значення, з огляду на необхідність обґрунтування

регіональної економічної політики, має визначення ступеня керованості показника ВРП на душу населення. Це передбачає необхідність дослідження чинників формування показника.

Якщо теоретично динаміка ВРП на душу населення через відносно низьку мобільність останнього повною мірою залежить від динаміки показників діяльності основних секторів регіональної економіки, то практично такої залежності може і не спостерігатися. У подібній ситуації сумнівною буде виглядати ефективність політики регіонального розвитку, спрямованої, наприклад, на активізацію діяльності традиційного сектора спеціалізації регіону.

Отже, у загальному вигляді проблема полягає у перевірці гіпотези щодо статистичної залежності динаміки показника ВРП на душу населення від результатів діяльності основних секторів регіональної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Протягом останніх десятиліть проблематика регіонального соціально-економічного розвитку набула в наукових колах неабиякої популярності. Важливість регіональних досліджень не зменшується від 60-х і 70-х років минулого століття, коли основний інтерес дослідників притягували депресивні сільські й гірничо-хімічні регіони та старі індустріальні області до нових технологічно розвинених і конкурентоздатних регіонів в кінці 80-х і 90-х років [6]. Змінюється не тільки область дослідження. Спостерігаються істотні зсуви в наукових поглядах на процеси й чинники регіонального зростання. Це виокремлює декілька концепцій, що знаходяться у рамках неокласичної теорії, нової економічної географії, агломераційної економіки та неінституційної теорії.

Головним чином має місце протистояння, з одного боку, неокласичної економічної теорії, яка спирається на раціональний вибір індивідів, що максимізують корисність, та фірм, що задовольняють індивідуальні уподобання споживачів, як на джерело отримання ефективного і соціально оптимального результату [7], з іншого, – неінституційної. При цьому неінституційна економіка рухається у руслі мейнстріму економічної науки, сприймаючи модель індивідуального раціонального вибору [8], однак додає до аналізу нееконімічні компоненти: взаємовідносини як актив, місцеві неявні знання (tacit knowledge), прямий обмін (face-to-face exchange), якість місцевих інститутів, тривалі соціальні звички і норми, місцеві угоди щодо комунікацій та взаємодії і так далі [9].

В цілому проблемам регіонального розвитку присвятили свої роботи такі відомі зарубіжні вчені як А. Амін, В. Ашейм, Д. Беккатіні, Р. Болдвін, А. Венейблз, М. Джанетті, Д. Дурантон, Р. Камагні, П. Кругман, П. Кук, Р. Мартін, К. Морган, Д. Норт, М. Портер, Р. Річтер, А. Родрігес-Посе, Р. Салаіс, Н. Сірф, М. Сторпер, К. Хаджимічачіс, С. Артоболевський, А. Гранберг, Е.В. Зарова, В. Кудимов, О. Кузнєцова, Е. Кушлинський, Н. Ларіна, Н. Некрасов та інші.

Вітчизняна регіоналістика представлена науковими публікаціями В. Поповкіна, О. Амоші, П. Беленького,

С. Бойка, Б. Буркинського, З. Варналія, П. Гальчинського, В. Гейця, Б. Данилишина, М. Долішнього, С. Дорогунцова, Ф. Заставного, С. Злупка, І. Лукінова, Ю. Макогона, А. Мокія, В. Пили, С. Пирожкова, П. Саблука, Ю. Стадницького, М. Чумаченка, О. Шаблія, І. Школи та ін.

В них започатковуються нові наукові погляди щодо регіонального розвитку, досліджуються чисельні аспекти причинно-наслідкових зв'язків, пропонуються методи аналізу тощо. Розгляд теоретичних позицій й емпіричних результатів не є завданням нашого аналізу. У даній статті зупинимося на питанні, що не досліджувалося достатньою мірою, можливо через те, що відповідь на нього часто вважається очевидною. Особливо у контексті неокласичної економічної теорії. Передбачається, що від того, як накопичені й розподілені ресурси регіону, залежить економічний результат його діяльності, а саме рівень й динаміка валового регіонального продукту, що у свою чергу забезпечує добробут населення.

Мета статті полягає у встановленні зв'язку між показниками динаміки ВРП на душу населення та результатів діяльності основних секторів регіональної економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо виходити з гіпотези щодо значення регіональних економік для розвитку країни в цілому, то в Україні регіональні чинники є значно послабленими. Крім того, кризові явища в економічній сфері, що мали місце останнім часом на загальнодержавному рівні, поглибили наявні структурні диспропорції регіонального економічного розвитку. При цьому найбільш критичними були зміни у промисловості, будівництві, інвестиційній, житлово-комунальній сферах та на ринку праці [3, с. 47].

Традиційно вважається, що регіональний розвиток визначають сектори спеціалізації регіонів, які власне й формують ВРП. В цілому по країні найвагомими секторами у структурі доданої вартості є переробна промисловість, торгівля, транспорт, операції з нерухомістю та сільське господарство. Регіональні ж економіки істотно розрізняються за своєю спеціалізацією. Наприклад, у 2006 році у структурі доданої вартості сільське господарство переважало у восьми областях, промисловість у чотирнадцяти, торгівля у чотирьох і транспортні послуги в одній області [10, с. 8].

Регіони із вищою часткою промисловості традиційно вважаються більш розвиненими. Напроти, регіони, де домінує сільське господарство, характеризуються нижчим рівнем економічного розвитку. Так, у 2008 році 72,3 % реалізованої промислової продукції припадало на 12 областей, які розташовані переважно у східній частині України. З них внесок Донецької та Дніпропетровської областей склав 38 %. У свою чергу, більша частка випуску сільськогосподарської продукції сконцентрувалася у 5 центральних регіонах. Оскільки регіони країни мають різну структуру економіки, зміни макроекономічної ситуації

впливають на них по-різному. Так, регіони із більшою часткою експортно-орієнтованих підприємств (зокрема тих, які працюють в металургії, хімічній промисловості, машинобудуванні) значно залежать від динаміки цін та умов на світових ринках. Результати діяльності аграрних областей більш чутливі до погодних умов та урядової політики [10].

Не можна однозначно стверджувати, що регіональні диспропорції значною мірою є наслідком структурних диспропорцій економіки України [11]. Скоріше існує й зворотний зв'язок. Тож обґрунтована економічна політика регіонального рівня може виступати вагомим фактором економічного зростання країни в цілому.

Для встановлення зв'язку динаміки ВРП та показників, що характеризують основні сектори регіональних економік (промисловість, сільське господарство й торгівлю, включаючи зовнішню), використовувалися дані офіційного сайту Державного комітету статистики України [5]. До вибірки було включено 24 області та АР Крим. У якості залежної змінної прийнято темпи приросту ВРП на душу населення у 2008 р. порівняно з 2007 р. – GRPPC. Незалежними змінними у аналізі були (2008 р. до 2007 р.):

- індекс фізичного обсягу валової продукції промисловості – PROD;
- темп зміни валової продукції сільського господарства – AGR;
- відношення темпів зміни обсягу експорту до обсягу імпорту – E/I.

Аналіз лінійної регресії по всій вибірці показав повну відсутність якого-небудь зв'язку (табл. 1). Причому спроби підібрати більш адекватну нелінійну форму залежності не були успішними.

З огляду на це, проведено групування регіонів залежно від обсягів ВРП на душу населення у 2007 р. До першої групи регіонів увійшли ті, для котрих значення показника було вище медіани (10,249 тис. грн), відповідно інші регіони склали другу групу. Застосований принцип групування дозволяє виділити регіони з більш та менш потужними економіками (табл. 2).

Для підтвердження зазначимо, що сформовані групи в цілому відповідають результатам дослідження конкурентоспроможності України, проведеного Фондом «Ефективне Управління» та представленого на Всесвітній Економічний Форум у 2009 р. З 14 регіонів, конкурентоспроможність яких оцінювалася [2], спостерігається практично повне співпадіння – 7 кращих опинилися у першій групі, 5 з індексом глобальної конкурентоспроможності менше середнього – у другій. Індекс конкурентоспроможності доволі складний за своєю структурою. Він включає оцінки 12 складових, у тому числі: інституційного середовища, інфраструктури, макроекономічної стабільності, охорони здоров'я та початкової освіти, вищої освіти та професійної підготовки, ефективності ринку товарів та послуг, ефективності ринку праці, розвиненості фінансового ринку, оснащеності новітніми технологіями, розміру ринку, рівня розвитку бізнесу, інновацій [2].

Аналіз груп регіонів показує, що власне конкурентоспроможність корелює з рівнем ВРП на душу населення, який відображає не тільки ступінь соціально-економічного розвитку регіону,

а й, оскільки він має прямий взаємозв'язок з конкурентоспроможністю, характеризує потенціал економічного зростання.

Таблиця 1

Результати аналізу регресії: коефіцієнти регресії та значення F-критерію

| GRPPC | Сектори | | |
|----------------------|----------------|---------------|---------------|
| | PROD | AGR | Е/І |
| По усіх регіонах: | | | |
| Лінійна залежність | 0,3838 (1,20)* | | |
| | 0,3743 (1,79) | | |
| | 0,1206 (0,33) | 0,3740 (3,74) | 0,0959 (0,21) |
| Нелінійна залежність | 0,3904 (1,25) | | |
| | 0,3736 (1,78) | | |
| | 0,1185 (0,32) | 0,3735 (3,72) | 0,1148 (0,30) |
| По групі I | | | |
| Лінійна залежність | 0,8032 (5,45) | | |
| | 0,7518 (6,50) | | |
| | 0,2261 (0,59) | 0,5653 (5,16) | 0,3545 (1,58) |
| Нелінійна залежність | 0,8306 (6,67) | | |
| | 0,7824 (7,89) | | |
| | 0,2297 (0,61) | 0,5674 (5,22) | 0,3558 (1,59) |
| По групі II | | | |
| Лінійна залежність | 0,5565 (1,19) | | |
| | 0,5425 (1,87) | | |
| | 0,4595 (2,67) | 0,2497 (0,66) | 0,1932 (0,38) |
| Нелінійна залежність | 0,5613 (1,22) | | |
| | 0,5449 (1,90) | | |
| | 0,4511 (2,55) | 0,2570 (0,70) | 0,1717 (0,30) |

Позначення: * – коефіцієнт регресії R (F-критерій).

З таблиці видно, що лише по першій групі регіонів з «сильною» економікою має місце прямий зв'язок результатів діяльності секторів, що аналізуються, з темпами приросту ВРП. При чому така залежність краще описується нелінійною функцією. Трохи слабкіша залежність між темпами приросту ВРП та показниками перших двох секторів економіки. Це можна пояснити автокореляцією Е/І з однією

або двома змінними (PROD та AGR) у випадку трьох факторного аналізу. Наявність статистично значимого зв'язку темпів приросту ВРП з темпами зміни валової продукції сільського господарства свідчить про роль, яку відіграє сектор в економіці регіонів на даному етапі.

По другій групі регіонів зі «слабкою» економікою не було виявлено жодного статистично значимого зв'язку.

Таблиця 2

Групи регіонів за рівнем ВРП на душу населення (тис. грн, 2007 р.)

| Група 1 | Значення | Група 2 | Значення |
|------------------|----------|-------------------|----------|
| Дніпропетровська | 20,868 | Чернігівська | 10,081 |
| Донецька | 20,197 | Івано-Франківська | 10,055 |
| Полтавська | 18,500 | Волинська | 9,711 |
| Запорізька | 18,022 | Рівненська | 9,695 |
| Харківська | 15,645 | Кіровоградська | 9,546 |
| Київська | 15,033 | Вінницька | 9,159 |
| Одеська | 13,827 | Хмельницька | 9,100 |
| Луганська | 13,628 | Житомирська | 8,485 |
| Миколаївська | 12,227 | Закарпатська | 8,452 |
| Львівська | 10,915 | Херсонська | 8,122 |
| АР Крим | 10,574 | Тернопільська | 7,510 |
| Черкаська | 10,331 | Чернівецька | 7,369 |
| Сумська | 10,250 | Медіанне значення | 10,249 |

З огляду на це спробуємо провести графічний аналіз чутливості темпів приросту ВРП у 2008 р.

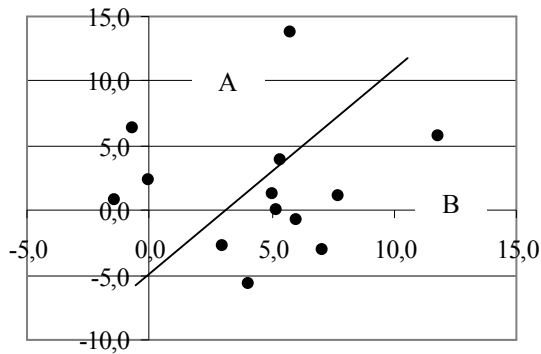


Рис. 1. Залежність темпів приросту ВРП на душу населення від індексу валової продукції промисловості по групі 1, 2008 р.

Для оцінки якості впливу динаміки валової продукції промисловості регіону на темпи приросту ВРП зауважимо, що цей вплив буде досить сильним, коли точки на рис. 1 і 2 розташовані у зоні А. У такому випадку зростання індексу валової продукції промисловості регіону супроводжується більш високими темпами приросту ВРП. По 1 групі регіонів такому відповідає лише одна точка – Черкаська обл. (5,8; 13,7), де на кожен пункт зростання індексу валової продукції промисловості припадає 2,4 пункти приросту ВРП. Такий мультиплікатор по чотирьох регіонах групи має взагалі від’ємне значення – зростання промисловості супроводжується скороченням ВРП, наприклад, по Львівській області (6,4; -0,7).

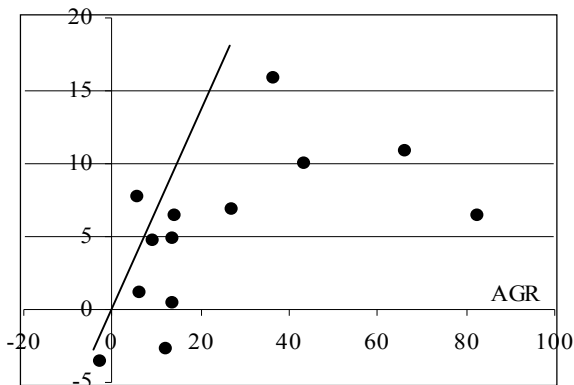


Рис.3. Залежність темпів приросту ВРП від індексу валової продукції сільського господарства по регіонах 1 групи

Як видно, лише в одному випадку з 13 по 1 групі не простежується логічний зв’язок, де збільшення (зменшення) ВРП має місце при зростанні (скороченні) показника AGR – Черкаська обл. По 2 групі таких випадків вже 5 з 12. Найбільший вплив мав місце по Миколаївській обл., де ВРП

порівняно з 2007 р. по кожній групі та у розрізі парних залежностей (рис. 1-6).

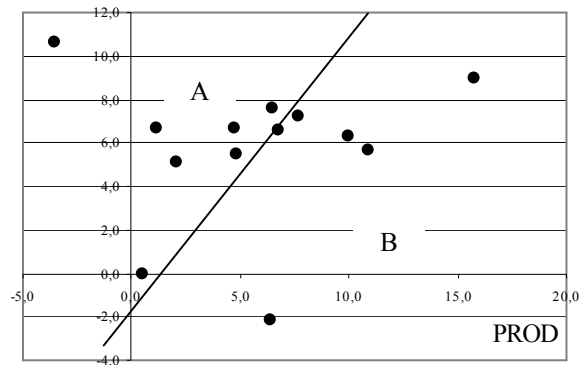


Рис. 2. Залежність темпів приросту ВРП на душу населення від індексу валової продукції промисловості по групі 2, 2008 р.

По 2 групі регіонів лише дві області демонструють зв’язок, що випадає з логічного контексту залежності темпів приросту ВРП від індексу валової продукції промисловості. Можна було б зробити висновок, що сектор промисловості більш активно впливає на результати регіональної економіки. Однак, еластичність темпів приросту ВРП за темпами приросту валової продукції промисловості становить величину близьку до одиниці по 1 групі регіонів – 1,171, по 2 групі – 0,401.

Залежність темпів приросту ВРП від темпів зміни валової продукції сільського господарства – AGR представлена на рис. 3 та 4.

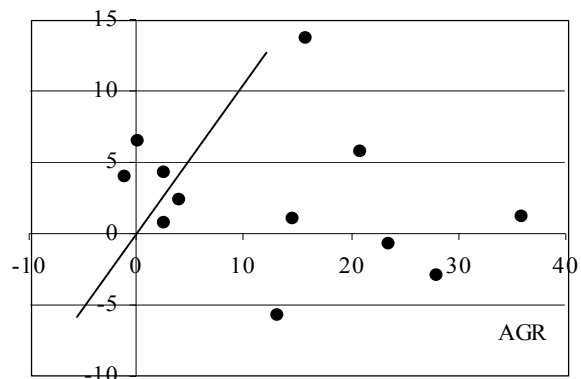


Рис.4. Залежність темпів приросту ВРП від індексу валової продукції сільського господарства по регіонах 2 групи

зріс на 13,7 пункти при збільшенні AGR на 15,9 пункти. В цілому ж еластичність темпів приросту ВРП за темпами приросту валової продукції сільського господарства становить по 1 групі регіонів 0,211; по 2 групі – 0,187.

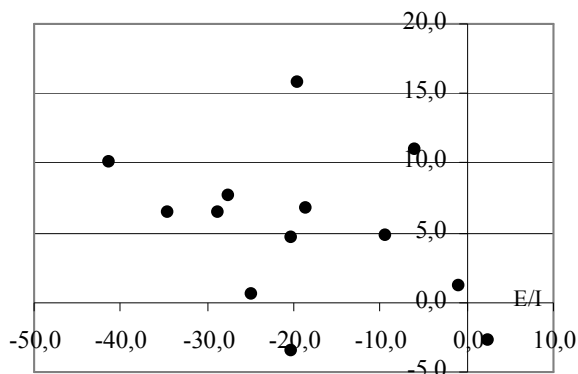


Рис. 5. Залежність темпів приросту ВРП від темпів зміни експортного відношення по регіонах 1 групи

Рис. 5 і 6 демонструють повну відсутність впливу показника експортного відношення на динаміку ВРП. Більш того, по регіонах 1 групи такий вплив не спостерігається в усіх 13 регіонах: суттєве падіння експорту переважно супроводжується приростом ВРП. Лише по двох регіонах групи 2 (Тернопільська та Херсонська області) має місце позитивний зв'язок. Загалом еластичність темпів приросту ВРП за темпами приросту експортного відношення складає по 1 групі регіонів – 0,278; по 2 групі дорівнює – 0,404.

Отримані результати можна було б піддати сумнівну спіраючись на недосконалість критерію групування – від обсягів ВРП на душу населення у 2007 р. Однак, аналіз по вибірці в цілому показує, що еластичність темпів приросту ВРП по індексу валової продукції промисловості у 2008 р. порівняно з 2007 р. дорівнює 1,3. У той же час, показник еластичності по індексу валової продукції сільського господарства значно вищий – 5,12. Це фактично вказує у середньому на значну залежність регіональних економік від обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Звертає на себе увагу те, що еластичність темпів приросту ВРП по експортному відношенню має від'ємне значення (– 3,23) тобто, у середньому, зростання відношення експорту з регіону до імпорту на 1 % супроводжується скороченням темпів приросту ВРП на 3,23 %.

Таке може бути обумовлене переважно транзитним щодо регіону характером зовнішньоторговельних операцій або недосконалістю системи оподаткування. Множинний коефіцієнт кореляції між показником приросту експортного відношення та індексом валової продукції промисловості по регіонах першої та другої груп складає відповідно 0,122 та 0,434, що означає практично повну відсутність зв'язку. З іншого боку, величина коефіцієнта для оцінки зв'язку з індексом валової продукції сільського господарства по регіонах двох груп становить відповідно 0,183 та 0,413¹.

¹ Величина коефіцієнта статистично не значима.

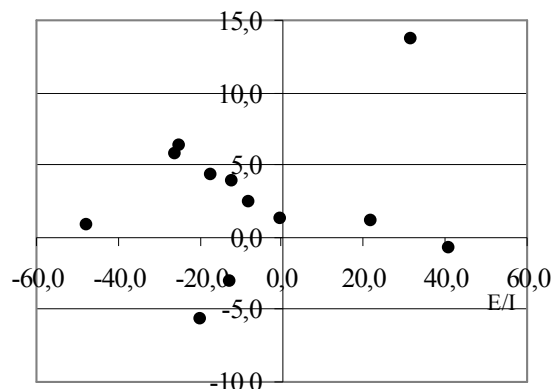


Рис. 6. Залежність темпів приросту ВРП від темпів зміни експортного відношення по регіонах 2 групи

Ще одним з чинників росту ВРП є інвестиції. Теоретично вважається, що обсяги інвестицій прямо і безпосередньо впливають на обсяги виробленої продукції – ВРП – відповідного регіону [12]. Разом з цим, емпіричні дослідження часто спростовують наявність такого зв'язку в регіонах України [13; 14].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок

З огляду на результати аналізу можна говорити про значну розбалансованість економічної діяльності регіонів, що робить показник ВРП в цілому не керуванним, а це у свою чергу істотно знижує дієвість регіональної економічної політики.

У пошуках шляхів регіонального розвитку пропонуються різні політичні стратегії. Наприклад, виявити найбільш перспективні напрямки розвитку економіки України, найбільш ефективні види економічної діяльності і регіони, які розвиваються найбільш активно та, популяризуючи розвиток таких видів діяльності й активність прогресивних регіонів, прискорити процеси економічного росту. На жаль, це лише одна з можливих та напевно не краща стратегія розвитку через реалізацію соціально-економічного потенціалу регіонів країни.

Дослідженнями пропонується також більш повно використовувати досвід розвитку європейських країн, що ґрунтується на принципах: забезпечення енергетичної і економічної збалансованості розвитку регіонів; делегування більшої самостійності регіонам; державного регулювання розвитку сільських територій; посилення уваги до розвитку малого і середнього бізнесу. Подібні пропозиції, хоча і відображають важливі концептуальні аспекти економічної політики, досі носять декларативний характер. Так, наприклад, неможливо реалізувати потенціал федералізації бюджету та субсидіарності в рамках існуючого політичного устрою держави.

Можна цілком погодитися з тим, що регіони України переважно орієнтовані на традиційні ресурси (фізично та морально зношене обладнання; дешева, слабо організована, робоча сила; експлуатацію

природних ресурсів: мінеральних, земельних, водних, повітряних тощо), в яких і розглядаються шляхи використання економічного потенціалу та фактори конкурентних переваг. Це є характерним індустріальному типу економіки і зумовлює екстенсивний тип економічного зростання [11]. Європейські країни вже пройшли цей шлях, коли регіональна політика здійснювалася виходячи з уявлення, що в основі економічного успіху лежить «набір загальних чинників (наприклад, раціональний індивід, підприємець, що максимізує прибуток, фірма як базове економічне формування, і так далі)» [17].

Показник валового регіонального продукту на душу населення, звичайно є певною мірою показником економічного зростання, і така міра визначається рамками неокласичної економічної парадигми. З огляду на сучасні теорії інституційної економіки, інновацій, знаннєвої економіки, показник ВРП на душу населення набуває дещо іншого змісту разом зі зміною компонент його формування. Це має стати предметом подальших наукових пошуків у галузі вдосконалення регіональної економічної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. «The World Factbook» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ВВП_на_душу_населення#cite_note-2.
2. Звіт про Конкурентоспроможність України 2009. Фонд «Ефективне Управління». Всесвітній Економічний Форум. – 2009. – С. 33.
3. Жаліло Я.А., Бабанін О.С., Белінська Я.В. та ін. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи / За заг. ред. Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2009. – 142 с.
4. Методичні рекомендації щодо розрахунку валового регіонального продукту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.ic.zt.ua/StatInfo/Poiasn/nacpoasn.htm>.
5. Офіційний сайт Державного Комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Hadjimichalis Costis. Non-economic Factors in Economic Geography and in «New Regionalism»: a Sympathetic Critique. Department of Geography, Harokopio University, Athens. – 2005. – 19 p.
7. Rodríguez-Pose Andrés. Do institutions matter for regional development in the EU? Department of Geography and Environment and Spatial Economics Research Centre London School of Economics. – 2009. – 26 p.
8. Dale Britt. Approaches to Institutions in Studies of Regional Development. Lecture at PhD course // «Globalisation and Regional Policies», University of Tromsø. – Norway. – 10-14 June. – 2001. – P. 3.
9. Amin Ash. An Institutional Perspective on Regional Economic Development. University of Durham. Paper presented at the Economic Geography Research Group Seminar 'Institutions and Governance'. – July 3. – 1998. – Department of Geography UCL. – London. – 22 p.
10. Бураковський І., Бетлій О. Вплив світової економічної кризи на українську економіку: регіональний аспект. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Аналітичний звіт. – 2009 р. – С. 8.
11. Возна Л. Основні суперечності та перспективи використання соціально-економічного потенціалу регіонів України // Регіональна політика та місцеве самоврядування. Стратегічні пріоритети. – № 1 (10). – 2009. – С. 169.
12. Гамалій В.Ф., Давидов Г.М., Дмитришин Б.В. Дослідження взаємозв'язків між обсягами інвестицій та обсягами виробленої продукції регіону (на прикладі Кіровоградської області) // Наукові праці кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. Збірник наукових праць. Вип. 12. Частина 1. – Кіровоград. – 2007. – С. 150-154.
13. Васильченко Г. Місцевий економічний розвиток і прямі іноземні інвестиції // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. – С. 40-46.
14. Верланов Ю.Ю., Верланов О.Ю. Ефективність регіональних інвестицій в Україні. Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 99. Вип. 86. Економічні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – С. 102-110.
15. Подсолонко В.А. Резерви росту ефективності національної економіки. Хмельницький університет управління та права // Університетські наукові записки. – 2007. – № 3 (23). – С. 135.
16. Злотницька С. Визначення пріоритетних напрямків державного регулювання регіонального розвитку [Електронний ресурс] // Научно-технический сборник. – № 82. – Режим доступу: eprints.kname.kharkov.ua/5826/1/141-145Плогницька_СІ.pdf.
17. Amin A. An institutional perspective on regional development // International Journal of Urban and Regional Development. – 1999. – № 23. – P. 365-378.

Рецензенти: Червень І.І., д.е.н., професор;
Казарезов А.Я., д.т.н., професор.

©Верланов О.Ю., 2010

Дата надходження статті до редколегії 16.11.2009 р.